

मैत्रावरुणर्वसिष्ठः। वरुणः। त्रिष्टुप्।

धीरा त्वस्य महिना जनूषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी।

प्र नाकमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं पप्रथच्च भूमं ॥ ७.०८६.०१

यः। उर्वी- विस्तृते। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। वि- विशेषेण। तस्तम्भ- स्तम्भितवान्। अस्य- तस्य। जनूषि- जन्मानि। धीरा- धैर्यसम्पन्नानि। महिना- महिम्ना। भवन्ति। ऋष्वम्- दर्शनीयम्। बृहन्तम्- महान्तम्। नाकम्- स्वर्गम्। प्र नुनुदे- प्रेरयति। नक्षत्रम्- नक्षत्रोपलक्षितद्याम्। भूम- पृथिवीम्। द्विता। पप्रथत्- अप्रथयत्। च ॥१॥

उत स्वया तन्वा सं वदे तत्कदा न्वश्न्तर्वरुणे भवानि।

किं मे हव्यमहृणानो जुषेत कदा मृळीकं सुमना अभि ख्यम् ॥ ७.०८६.०२

उत- अपि च। स्वया- स्वकीयेन। तन्वा- देहेन। सं वदे- सहवदनं करोमि। कदा। वरुणे। अन्तः भवानि- अन्तर्भवानि। वरुणेन ऋताधिदैवतेन ऐक्यं गतो भवानि। किम्। मे- मम। हव्यम्। अहृणानः- अक्रुध्यन्। जुषेत- सेवेत। कदा। मृळीकम्- सुखकरम्। सुमनाः- शोभनचित्तः सन्। अभि ख्यम्- अभिपश्येयम् ॥२॥

पृच्छे तदेनो वरुण दिदृक्षुषो एमि चिकितुषो विपृच्छम्।

समानमिन्मे कवयश्चिदाहुरयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते ॥ ७.०८६.०३

वरुण। दिदृक्षुः- त्वां द्रष्टुमिच्छन्। तत्। एनः- अघं प्रति। पृच्छे- प्रश्नं करोमि। चिकितुषः- विदुषः। एमि- अभिगच्छामि। विपृच्छम्- तान् विशेषेण पृच्छामि। समानम्- एकमेव उत्तरम्। मे- माम्। कवयः- विद्वांसः। आहुः- अब्रुवन्। अयम्- एषः। वरुणः। तुभ्यम्- त्वदर्थम्। हृणीते- क्रुध्यति ॥३॥

किमार्ग आस वरुण ज्येष्ठं यत्स्तोतारं जिघांससि सखायम्।

प्र तन्मे वोचो दूळभ स्वधावोऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम्॥ ७.०८६.०४

वरुण । यत्- येन कारणेन । स्तोतारम् । सखायम्- मित्रम् । जिघांससि- हन्तुमिच्छसि । तत् ।

आगः- अघम् । ज्येष्ठम्- प्रधानम् । किम् । आस- अस्ति । दूळभ- अहिंस्य । स्वधावः-

आत्मवन् । तत् । मे- माम् । प्र- प्रकर्षेण । वोचः- वद । अनेनाः- अपापः । नमसा- नमस्कारेण ।

त्वा- त्वाम् । तुरः- त्वरमाणः । अव इयाम्- उपगच्छेयम् ॥४॥

अव द्रुग्धानि पित्र्या सृजा नोऽव या वयं चकृमा तनूभिः।

अव राजन्पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्॥ ७.०८६.०५

या- यान् । वयम् । तनूभिः- देहैः । चकृम- कृतवन्तः । पित्र्या- पैतृकान् । द्रुग्धान्- द्रोहान् । नः-

अस्मत्तः । अव सृज- विमुञ्च । पशुतृपम्- घासादिभिः पशुतृपकं स्तैन्यप्रायश्चित्तकरमिति भावः ।

तायुम्- स्तेनम् । न- इव । राजन्- स्वामिन् । अव सृज- विमुञ्च । वत्सम् । दाम्नः- रज्जोः । न-

इव । वसिष्ठम्- उपासकं विमुञ्च ॥५॥

न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचित्तिः।

अस्ति ज्यायान्कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता॥ ७.०८६.०६

वरुण- ऋताधिदैवत । सः- तत् । स्वो दक्षः- स्वायत्तविवेकसामर्थ्यम् । न भवति । सा । धृतिः-

कामक्रोधादिवासनाजनितस्थैर्यभूता । सुरा- सुरापानम् । मन्युः- क्रोधः । विभीदकः- द्यूतक्रीडा ।

अचित्तिः- अविवेक इत्यादेः कारणम् । कनीयसः- अल्पस्य पुरुषस्य पापप्रवृत्तौ । उपारे-

उपागतायाम् । ज्यायान्- दण्डदः श्रेष्ठो वरुणः । अस्ति- भवति । स्वप्नः । चन- अपि । अनृतस्य-

ऋतविरोधपापस्य । प्रयोता- प्रकर्षेण मिश्रको भवति ॥६॥

अरं दासो न मी॒हुषे॑ कराण्य॒हं देवाय॒ भूर्णयेऽना॑गाः।

अचे॑तयद॒चितौ॑ दे॒वो अ॒र्यो गृ॑त्सं रा॒ये क॒वित॑रो जुनाति॥ ७.०८६.०७

दासः- सेवकः । न- इव । मीळ्हुषे- वर्षकाय । अहम् । देवाय- द्योतनशीलाय । भूण्ये- लोकभर्त्रे ।
अनागाः- अपापः । अरं कराणि- परिचर्यां करवाणि । अर्यः- आर्यशीलः । देवः- वरुणः । अचितः-
अज्ञानिनोपि । अचेतयत्- ज्ञाने प्रबोधयति । गृत्सम्- स्तोतारम् । राये- सम्पदे । कवितरः-
क्रान्तदर्शी सन् । जुनाति- प्रेरयति ॥७॥

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।

शं नः क्षेमे शमु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७.०८६.०८

अयम्- एषः । तुभ्यम्- ते । वरुण- ऋताधिदैवत । स्वधावः- आत्मवन् । हृदि- हृदये । स्तोमः-
मन्त्रः । सु- सुष्ठु । उपश्रितः । अस्तु- भवतु । नः- अस्मदर्थम् । शम्- शान्त्यै । योगे- अप्राप्यस्य
प्राप्तौ । क्षेमे- प्राप्तस्य रक्षायाम् । अस्तु- भवतु । यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥